

**ACHTERGROND** MARLIES BÄR DEED ONDERZOEK NAAR HOGE AANTAL STERFGEVALLEN IN VERPLEEGHUIZEN

# Hoe verpleeghuizen tijdens corona keihard werden getroffen

Tijdens de coronapandemie stierf een ongekend hoog aantal bewoners van verpleeghuizen. Hoewel het om een groep broze ouderen gaat, viel dat wel erg op. Dat fascineerde gezondheidseconoom Marlies Bär. Ze zocht en vond antwoorden: „De oorzaken zijn soms heel opmerkelijk.”

**Cock Rijnveeen**  
**Rotterdam**

**H**et waren beelden die beklifden. Ze doken overal op: een woonster van een verpleeghuis die half verscholen vanachter een gordijn naar buiten kijkt. Of een familie die voor de deur staat en wat ongemakkelijk naar oma op vierhoog zwaait. Ouderen stierven in eenzaamheid; hun dierbaren op afstand.

De coronapandemie die begin 2020 uitbrak, zorgde voor een wurggreep van ongekende maatregelen. Nu, ruim drie jaar later, liegen de cijfers er niet om. In meer dan de helft van de gevallen van overlijden door Covid-19 ging het om bewoners van een verpleeghuis: 20.500 op een totaal van waarschijnlijk zo'n 40.000.

Voor Marlies Bär reden om dieper in de cijfers te duiken. Zo kwam ze erachter dat de inzet van zzp'ers tot meer overleden bewoners leidde. Ook de staat van het verpleeghuis blijkt een rol te spelen. Opmerkelijke uitkomsten van haar onderzoek, waarmee ze over een paar maanden hoopt te promoveren op de Erasmus Universiteit Rotterdam.

## Externe inhuur

„De grootte van een verpleeghuis blijkt niet uit te maken. Ook het aantal zorgmedewerkers per bewoner lijkt geen rol te spelen. Maar waar sprake is van een hoog ziekteverzuim en veel externe inhuur, zzp'ers ja, daar doet zich een hogere oversterfte voor.”

Een tweede, opvallende conclusie: modern opgezette, kwalitatief goede verpleeghuizen rolden beter door de pandemie dan verouderde tehuizen. De Rotterdamse onderzoeker: „In het laatste geval is er bijvoorbeeld sprake van gedeelde kamers, een toilet op de gang, mindere ventilatie. Ja, dat soort tehuizen bestaan nog. Dan worden de risico's op besmetting groter dan wanneer je meer privacy hebt.”

Ze analyseerde de (geanonimiseerde) cijfers, onderzoek ter plekke deed ze niet. Een goede

verklaring vindt Bär daarom lastig te geven: „Mogelijk omdat zzp'ers op verschillende locaties werden ingezet, maakte dat de kans op besmetting groter en deden zich veel meer coronagevallen voor. In die zin is het personeelsbestand van invloed geweest. Dat is meer een vermoeden dan een verklaring. Hier zou nader onderzoek naar moeten worden gedaan.”



**Waar sprake is van een hoog ziekteverzuim en veel zzp'ers, daar doet zich een hogere oversterfte voor**

– Marlies Bär

Zeker, het is een extra kwetsbare groep ouderen, erkent Bär. Maar als je weet, zegt ze, dat ruim 96 procent van alle 65-plussers niet in een verpleeghuis woont, maakt het die aantallen en verhoudingen des te opzienbarend. „Ze werden keihard getroffen.”

„Waar gemiddeld gesproken elk jaar 30 procent van alle bewoners in een verpleeghuis overlijdt, was dat tijdens de pandemie bij sommige tehuizen liefst 44 procent. Terwijl er ook verpleeghuizen waren die er juist heel goed uitsprongen.”

Als onderzoeker spreekt ze over 'oversterfte': de term om de extra sterfte (boven de verwachtingen) tijdens de pandemie mee uit te drukken. Voor haar onderzoek gebruikte ze anonieme gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, dook ze in jaarverslagen van zorginstellingen en voegde ze daar de bewerkte kwaliteitsscores van de Zorgkaart-Nederland aan toe. „Dat koppelden we aan de oversterftcijfers. Dan zie je hoe groot de verschillen tussen verpleeghuizen zijn.”

## Uitdaging

Ze hoopt met haar onderzoek iets



**▲ Even naar buiten gluren, want de verpleeghuizen waren hermetisch gesloten tijdens een deel van de coronapandemie.**

FOTO ANP/ROBIN UTRECHT

bij te dragen aan de toekomst van de zorg en hoe die uiteindelijk overeind kan worden gehouden. „We staan door de vergrijzing voor

‘Gelukkig dat een beroep op zzp'ers gedaan kon worden’

Tijdens de pandemie hadden verpleeghuizen in de Rotterdamse regio het bijzonder zwaar. Dat resulteerde in een aantal uitbraken, zoals bijvoorbeeld in Nieuw Rijsenburgh in Sommeldijk (maart 2020), De Leeuwenhoek (maart 2020) en Sonneburgh (december 2020) in Rotterdam, Oranjehoeck (april 2020) in Bergschenhoek en De Tweemaster in Maassluis (juni 2020).

„Wij zagen dat per nieuwe coronagolf steeds verschillende locaties werden getroffen”, blikt Marco van Duuren terug.

Hij is voorzitter van het tactisch team van ConForte, waarvan alle zorginstellingen in deze regio deel uitmaken. Over het onderzoek van Marlies Bär wijst hij op het 'positieve effect' van een uitbraak, waardoor erna meer weerstand lijkt te zijn ontstaan. „De opgebouwde immuniteit na een besmettingsgolf op een locatie lijkt een rol te hebben gespeeld in de grootte van een uitbraak bij een volgende golf.”

Hij constateert zelf geen verschillen tussen oude of nieuwe gebouwen, zoals een conclusie in het onderzoek is.

En over ziekteverzuim en het inhuren van zzp'ers meldt hij bovenal 'gelukkig' te zijn dat er een beroep op hen kon worden gedaan om toen 'de verpleeghuiswereld te helpen.'

**▲ Marlies Bär promoveert binnenkort op een onderzoek naar de forse (over)sterftcijfers in verpleeghuizen tijdens de coronaperiode. „De grootte van een verpleeghuis blijkt niet uit te maken.”**

FOTO FRANK DE ROO

een uitdaging. Een grotere groep heeft straks zorg nodig. Hoe gaan we daarmee om? Wat heb je nodig? Het is een onderwerp, waarover veel wordt gesproken.” Nederland telde in 2021 rond de 125.000 verpleeghuisbewoners in zo'n tweeduizend verpleeghuizen.

En dan is er nog iets ongrijpbaars. Marlies Bär wijst op de invloed van toeval. „Je kunt pech hebben dat zich een uitbraak voordoet. Daaraan kun je soms niks doen.” Het maakt het lastig harde aanbevelingen te doen in haar proefschrift, meent ze, maar er zijn wel elementen waar in de toekomst rekening mee zou kunnen worden gehouden.

„Belangrijk is geen richtlijnen voor te schrijven die voor iedereen gelden. Een deur dicht tussen twee afdelingen - en als er geen deur is, wat doe je dan? Houd in je beleid rekening met de verschillen tussen verpleeghuizen.”